

משכמו ומעלה

רגישותו החברתית של השופט אדמונד לוי ז"ל ניכרה בכל אחת מפסיקותיו כמו גם בדרכו השיפוטית הייחודית • לא תהא זו גוזמה לומר שחלק מדעות המיעוט המהדהדות שלו תרמו לעיצוב המשפט הישראלי לא פחות מפסקי הדין שבהם הוביל את דעת הרוב

אשר גרוניס

נשיא בית המשפט העליון

השופט לוי ניהל את ימי הדיונים בסגנונו הייחודי – חז, מדויק, בלתי מתפשר, אך מלא חמלה. עורכי הדין שהופיעו בפניו ידעו שהוא מכיר כל אחד ואחד מהתיקים שנשמעו בפניו לפני ולפנים. הייתה לו יכולת מופלאה, ממש כך, לעבד בפרק זמן קצר ביותר כמויות אדירות של חומר משפטי. ימים אחדים בלבד נדרשו לו כדי להתמודד עם תיקי ענק שהכילו עשרות ארגזים של טיעונים משפטיים וראיות. הוא הכיר כל פרט ופרט בתיקים שנדרש להכריע בהם.

את פסקי הדין נהג לכתוב מעט לאחר הדיון באולם, כשכל חומר הראיות והטיעונים המשפטיים טריים בזיכרונו. בתוך זמן קצר בלבד היה מפיץ פסק דין רוט ובנוי לתלפיות. אני מודה שבכל שנותיי על כס השיפוט לא נתקלתי בשופט עם יכולת פנטסטית כִּשְׁלו לעבד מידע. כשור-פט בערכאה הדיונית מעולם לא חרג הוא ממכסת 30 הימים שמקצה הדין לכתובת פסק דין. לא היה בכך עניין של יעילות בלבד; מתן פסק דין מהיר, ברור ומנומק היה מבחינתו ביטוי של צדק דיוני וחובה שיפוטית מן המעלה הראשונה.

כראש הרכב בבית המשפט העליון התעקש תמיד לכתוב את פסק הדין בכל

צער גדול מאוד עומד אני כאן ומספיד שופט משכמו ומעלה, איש משפחה למופת, משפטן חריף מחשבה, איש המעשה והתאוריה, חבר לדרך. רק ביום שישי האחרון שוחחתי עימו, ושמחתי לשמוע ממנו שמצבו טוב. והנה הוכינו כולנו בתדהמה.

מערכת המשפט והחברה בישראל איבדו שופט חשוב, מקצור-עי ואמיץ. אדם שטיפס במעלות המשפט מתפקידי מינהלה בבית משפט השלום ברמלה ועד לבית המשפט העליון. והכל בזכות ולא בחסד.

פגשתי באדמונד לראשונה בשנת 1996, עת הצטרפתי לבית המשפט המחוזי בתל אביב. בתוך פרק זמן קצר התוודעתי לאישיותו המיוחדת ול-כישוריו יוצאי הדופן. ישבנו באותם ימים יחד בהרכב ערעורים עם השופט יוסי גור-לדברג, ייבדל לחיים ארוכים. דרכינו נפרד-דו בשנת 2000, שעה שהשופט לוי נתמנה לבית המשפט העליון. שנתיים לאחר מכן הגעתי אני לבית המשפט העליון וזכיתי לשבת שוב עימו, במקרים רבים כשהוא משמש אב בית דין.

הייתה לשופט לוי יכולת מופלאה, ממש כך, לעבד בפרק זמן קצר ביותר כמויות אדירות של חומר משפטי. ימים אחדים בלבד נדרשו לו כדי להתמודד עם תיקי ענק שהכילו עשרות ארגזים של טיעונים משפטיים וראיות

אדמונד לוי

שופט בית המשפט העליון 2000-2011

- נולד בבצרה, עיראק
- שימש מזכיר ראשי של בית המשפט השלום
- כיהן כסגן ראש עיריית רמלה
- ישב בראש ההרכב של הרוצח יגאל עמיר
- כיהן כשופט במשך 32 שנה
- נפטר ביום 11.3.2014

נאמן למקור

ציטוטים נבחרים מהפסיקה

מציאות קשה בעמנואל

"המקרה בו עסקינן משקף מציאות קשה באשר למידת הקפדתו של זרם החינוך המוכר שאינו רשמי לקיים את זכויותיהם לשוויון של הפרטים הלומדים במוסדותיו. אין לי אלא להצר על כך שמגזרים שור-נים מסתייעים בזכותם לחינוך מגזרי לצורך העמקת האפליה בחברה הישראלית. נוכח גלגוליה הרבים של פרשה זו, ותחושותיהם הקשות של כל הנוגעים אליה, אין לי אלא לקוות כי בסיומה ישובו תושבי היישוב לקיים אורח חיים בצוותא, בו יפקידו את ילדותיהם בידי של מוסד חינוכי ראוי, אשר יחנך, בין היתר, לסובלנות בין אדם לחברו".

(בג"ץ 1067/08 עמותת "נוער כהלכה" ואח'

נ' משרד החינוך ואח')

איום גס על מערכת המשפט

"... בעוד בית-משפט זה שוקד על מלאכת כתיבתו של פסק-הדין בעתירות הנוכחיות, נמצא מי שטרם לפרסם ברבים כי הוא שוקל ליזום חקיקה אשר תמנע מבית-המשפט הגבוה לצדק להתערב בהחלטותיו של היועץ המשפטי לממשלה. וכל שאוכל לומר על כך הם שניים - ראשית, שזהו איום גס שמערכת המשפט טרם ידעה כמותו ואשר נועד, ככל הנראה, להשפיע על פסיקותיה; שנית, שהתנהלות זו הינה מתכון בדוק לפגיעה אנושה בדמוקרטיה, לסאוב השלטון ולשחיתות נמשכת. בנסיבות אלו, וכאשר התחושה בציבור היא, כאמור, שעניינם של בכירים שסרחו נבחן בסלחנות-יתר ומסתיים בהסדרים מקלים, מחייב האינטרס הציבורי כי גם מטעם זה יתברר ענינו של משה קצב בבית-המשפט".

(בג"ץ 5699/07 פלונית (א')

נ' היועץ המשפטי לממשלה)

"דמותו הקרינה אצילות". השופט אדמונד לוי ז"ל

התיקים ששמע. לא אחת הפצרנו בו, נאבקנו ממש, שיקל על עצמו ולו במעט, ויאפשר לשופט אחר מן ההרכב לכתוב את פסק הדין. הערכנו הערכה עמוקה וכנה את מוסר העבודה שלו. לא בכדי לא נז-קקו לשופט לוי שלושת חודשי הכתיבה שלהם זכאי כל שופט לאחר פרישתו; את כל חובות הכתיבה שלו סיים עם פרישתו, בהגיעו לגיל 70.

כל מי שהכיר את השופט לוי, זיכרונו לברכה, התוודע לאישיותו המיוחדת. דמותו הקרינה אצילות, וכך התייחס לכל הסובבים אותו. עוצמתו הרבה הייתה בשקט שהפיץ. הוא היה אדם חריף, דעתן

“עוצמתו הרבה הייתה בשקט שהפיגין”. השופט אדמונד לוי (עומד, שלישי מימין) בטקס חילופי נשיא בית המשפט העליון, 2006

היא מביאה להתמוטטותו ולחורבנו” היו לחלק מן הקנון המשפטי ביחס לזכות לשוויון (בג”ץ 2618/00 **חברת פארות בע”מ נ’ שר הבריאות**, פ”ד נה (5) 49, 57 (2001)). תפיסה זו עמדה ביסוד פסיקוטי הידועות במשפט הציבורי, אך לא פחות מכך עמדה היא בסיוד תפיסתו המשפטית והערכית כשופט וכאדם. לא אחת באה היא לידי ביטוי בהתנהלותו באולם הדיונים, באופן שהיה מתייחס לבעלי הדין וביכולתו להשרות את התחושה כי מבין הוא לליבם ומזדהה עם כאבם. אדם הוא תבנית נוף מולדתו, וכך היה גם השופט לוי כשהתקרב מועד פרישתו מבית המשפט העליון סירב השופט לוי לקיים את טקס הפרישה המסורתי באולם ג. בצניעותו בחר לפרוש בשקט, בלי ששבחו יצוין בפניו. צר לי מאוד שכל מעלותיו נזכרות עתה, במעמד עצוב זה. הוא ראוי לשבחים אלה, גם אם ודאי היה סבור שהמידה עלתה על הנדרש.

סימה, הבנות והנכדות, אין מילים שינחמו על הכאב הגדול. מי ייתן ולא תדעו עוד צער. יהי זכרו ברוך.

ומהיר מחשבה. הוא עמד על עקרונותיו, ונותר לא אחת, כידוע, בדעת מיעוט. לא תהא זו גוזמה לומר שחלק מדעות המיעוט המהדהדות שלו תרמו לעיצוב המשפט הישראלי לא פחות מפסקי הדין שבהם הוביל את דעת הרוב. הוא לא הרבה להתרועע ברבים ושמר מכל משמר על יושרתו המקצועית. הוא היה צנוע ועניו, הגון וישר מאין כמוהו. למרות החזות המופנמת שלו היה הוא איש חם ומסור, בראש ובראשונה לבני משפחתו. תמונות בני המשפחה עיטרו את לשכתו ומילאו אותו אושר וגאווה. הוא היה קשור מאוד גם לחברי לשכתו, שחלקם ליוו אותו שנים ארוכות בבית המשפט העליון. שמו של השופט לוי נקשר לא אחת בשיח החברתי המעמדי והעדיתי בישראל כמי שעלה לארץ מעיראק בשנות ה-50 והתגורר עם הוריו במעברה. הוא עצמו מעולם לא נופף בדגל הזה, אולם רגישותו החברתית ניכרה בכל אחת מפסיקותיו, כמו גם בדרכו השיפוטית הייחודית. דבריו הנכוחים נגד הפליה, בה ראה “רעה החודרת לבסיס המשטר הדמוקרטי, מחלחלת ומקעקעת את יסודותיו, עד שלבסוף

נאמן למקור

ציטוטים נבחרים מהפסיקה אדמונד לוי

קיום מונוטוני אינו קיום בכבוד

"הזכות לקיום אנושי בכבוד היא חלק בלתי נפרד מהזכות לכבוד האדם. קשה להפריז בחשיבותה של זכות בסיסית זו... האם אכן ניתן לומר בנימה נחרצת כי תנאי מחיה שמאפשרים אך קיום נעדר מטרות, שאינו מחזיק כל פוטנציאל לשגשוג אנושי, אינם פוגעים בזכותו החוקתית של האדם לכבוד?... אמת תיאמר, קשתה עליי הקביעה ההחלטית כי אדם המוגן אך מפני 'מחסור בלתי-נסבל' אינו נפגע בזכותו החוקתית לכבוד, קשתה במאוד. על חייו של אנוש להחזיק תוחלת וערך. עליהם לאצור הבטחה כלשהי לעתיד נראה לעין. קיום מונוטוני ונעדר מטרות אינו יכול להיחזות בעיניי כ'קיום בכבוד'."

(בג"ץ 366/03 עמותת מחויבות לשלום וצדק חברתי
'נ' שר האוצר)

איחוד משפחות יכול לדור עם ביטחון ישראל

"... ביסוסו של הבית היהודי בארץ ישראל והבטחת קיומו לנצח נצחים, היה מאז ומתמיד אבן מסד בהשקפת עולמי. יתרה מכך, אותם דברים מקוממים... בסיסם בהעצמה של פחד, נחלתם של רבים, שכל עמידה על זכויות אדם של המיעוט הערבי, כרוכה מיניה וביה בסכנה קיומית לישראל. לו היה עולה בלבי הרהור שהתוצאה אותה הצעתי בחוות דעתי עלולה להעמיד בסכנה את מדינת ישראל ותושביה, הייתי מצטרף ללא היסוס להצעה לדחות את העתירות. ברם, המצב שונה בתכלית, בראש ובראשונה מאחר והקפדה על זכויות אדם בנסיבות הנוכחיות, יכולה גם יכולה לדור עם שמירה על ביטחון ישראל... אכן, כניסתם של פלסטינאים לישראל כתוצאה מנישואין עם בן/בת זוג ישראלים כרוך בה סיכון מסוים. אולם מעולם לא אמרתי כי יש להתיר את כניסתם באופן גורף, אלא להימנע מאיסור כמעט מוחלט ברוח הוראת השעה, ולהעדיף על פניה בדיקה פרטנית של כל מקרה על פי נסיבותיו... לא נותר לי אלא להצר על כך שדעתי לא התקבלה."

(בג"ץ 466/07 ח"כ זהבה גלאון ואח'
'נ' היועץ המשפטי לממשלה ואח')

טעמה המר של גלות אינו זר לנו

"הפרטים שעל עניינם נסבה העתירה שבפנינו – העובדים הזרים – הזמנו בידי המשיבים להגיע לישראל ולעבוד בה, באותם ענפי-משק שסברו כי העסקתם בהם נחוצה. הכל יידעו מה טעם עומד ביסוד הגעתם הנה – והיא עובדת היותם נכונים לעבוד בעבודות קשות, שנזנחו בידי כוח-העבודה המקומי, בעבור שכר מועט, ללא תנאים סוציאליים, ולעתים בתנאי העסקה פוגעניים ממש. זהו עיקר ה"אטרקטיביות" הגלום בהעסקתם. אך אל לה למצוקתם של עובדים אלה מלהפוך עבורנו קרדום לחפור בו. חלילה לנו מהפיכת עוניים מנוף לפגיעה בלתי-מבוקרת ובלתי-מידתית בזכויות-יסוד. אנו, בעיקר אנו – שטעמה המר של גלות אינו זר לנו – הלוא ידענו את נפש הגר, שגרים היינו בארץ מצריים (שמות כ"ג, ט)."

(בג"ץ 4542/02 עמותת "קו לעובד"
'נ' ממשלת ישראל)

דין ההתנתקות לעבור מן העולם

"להשקפתי, לוקים החלטת הממשלה מחודש יוני 2004 וחוק ההתנתקות בכל אחד מאלה... החלטה זו וחוק זה תרופתם היא אחת – להתבטל ולעבור מן העולם, וכך הייתי מציע לחברי לעשות לו רק נשמע קולי... אכן, הרבתי בחוות דעתי במילות ביקורת ובדברי תוכחה, אולם לא עשיתי זאת כדי להוסיף ריב ומחלוקות, אלא רק כדי להביע את אשר אני מאמין בו בכל נימי נפשי. על כן, אם לא עמדתי די בכבודם של חברי ובכבודם של אחרים, אין לי אלא להצר על כך. ואוסיף ואומר אף זאת – מכוח אותם עקרונות וערכים דמוקרטיים ומשפטיים עליהם ביססתי את ביקורתי על מעשה ידיהן של הכנסת והממשלה, מצווים עתה כולנו, ובמיוחד לאחר שגם בית-המשפט הגבוה לצדק מצא – וברוב דעות מכריע – כי לא נפל בחוק פגם המצדיק את ביטולו כליל, לציית לחוק, גם אם יהיו כאלה שיאלצו לעשות זאת בחיי-רוק שיניים. כי זאת נזכור, אחים אנו וערבים זה לזה, כך בימים הקשים העומדים לפתחנו, וכך יהיה גם בשוך הסערה."

(בג"ץ 1661/05 המועצה האזורית חוף עזה ואח' נ' כנסת
'נ' ישראל ואח')